

Menneisyyden kaikuja ja uuden tutkimuksen tuulia

■ Arto Luukkanen

Aleksanteri-instituutin johtaja Markku Kivinen on *Tieteessä Tapahtuu* -lehdessä (3–4/2008) pyrkinyt kyseenalaistamaan kirjaani *Projekti Putin. Uuden Venäjän historiaa, 1996–2008 (WSOY)*. Tämä kuuluu normaaliin tieteelliseen keskusteluun ja Kivisellä on siihen oikeus. Niille, jotka eivät ole perillä suomalaisen Venäjän-tutkimuksen keskusteluista, on kuitenkin tarpeellista hieman valottaa käydyin debatin lähtökohtia.

Arvostelunsa aluksi Kivinen sovitti minulle rohkean viittaa sillä perusteella, että olen uskaltanut kirjoittaa samoista aiheista kuin Richard Sakwa ja Lilija Shevtsova. Hän antoi näin ymmärtää, ettei minulla olisi edellytyksiä näin vaatimaan tehtävään. Asiaa paremmin tuntevat voivat olla toista mieltä ja olen valmis keskustelemaan millä tahansa foorumilla tähän keskusteluun osallistuneiden pätevyydestä tehdä tätä tutkimusta. Tieteellisen luotettavuuden ”auraa” ei saada pelkästään kommentoimalla asioita, vaan myös tekemällä tutkimusta.

Kirjoituksessaan Kivinen ihmettelee ajatustani sekurokrationa. Lanseerasin termin jo vuonna 2001 julkaistussa monografiassa *Hajoaako Venäjä. Venäjän valtiollisuuden kehitys vuosina 862–2000* (Edita). Sanaa itsessään on käytetty aikaisemminkin mm. kuvaamaan Etelä-Afrikan rotusortohallituksen luonnetta, mutta sitä ei ole sanottavammin sovellettu Venäjään ennen vuotta 2000. Jälkisuometuneessa isänmaassamme sana kuitenkin pelotti niitä, jotka halusivat nähdä Venäjän omalla tavallaan.

Kyseessä ei kuitenkaan ole mikään outo asia. Venäjän eliitin muutos vuosina 2000–2008 alkaa olla selvä jo Suomessakin. Ilmiötä ei voi kyseenalaistaa. Viitataan tässä venäläisen eliitin tutkijan Olga Kryshantovskajan ja Stephen Whiten analyysiin kyseisestä asiasta. Ilmiöstä keskustellaan myös kansainvälisessä politologiassa (esim. *Experts' Russian Foreign Policy Roundtable*. Chatham House. 8 November 2006). Ilmiöstä

on myös aivan selvää evidenssiä. Venäjän eliitin muutos voidaan esittää numeraalisesti laskeamalla, ketkä nykyisen hallinnon huippuvirkojen haltijoista ovat peräisin salaisesta poliisista tai armeijasta. Kyseinen termi ei ole kuitenkaan kirjani ainoa viitekehys.

Kivinen myös arvostelee sitä, että hänen kirjastani lukemansa kuva Putinista ei ole yksiselitteinen vaan ”palvelen useita herroja”. Yksiselitteiset vastaukset ovat tiedemaailmassa varsin harvinaisia lintuja. Esimerkiksi marxilaisen luokka-analyysin kautta on mahdollista saada yksiselitteisiä vastauksia, silloin kuin tutkimusmenetelmänä on, että lopputulos on alkulelutusten mukainen.

Kivisen arvioita on vaikeahko kommentoida, sillä hän ei perustellut väitteitään ja mielipiteitään. Mainittakoon vain, että tällaisessa kirjassa on keskusteltava erilaisten Venäjän reformiteorioiden kanssa ja että jokaiselle vartenotettavalle tulkinnalle on annettava tilaa. Niitä on arvioitava niiden omista argumenteista käsin. Täten olen käsitellyt niin ”sultanismia”, ”sekurokrationa”, ”mafia-valtiota”. Nykytilanteen ymmärtämiseksi tilaa on annettava myös uuden Venäjän omille puolivirallisille tulkitsijoille, kuten Andranik Migranyanille.

Kivisen arvostelunsa lopussa esittämä lainaus liittyi ns. siirtymätieteen (*transitiologian*) epäonnistumiseen Venäjällä. Kuten yhdysvaltalainen professori Stephen F. Cohen on antanut ymmärtää, kyseinen ilmiö kuvasti enemmänkin läntisiä toiveita kuin Venäjän todellisuutta. Läntinen ristiretki Venäjän muutoksien ohjailemiseksi osoittautui epärealistiseksi ja myös hitusen rasistiseksi. Kyseessä oli sosiologisesti virittynyt illuusio, jossa kuviteltiin Venäjän muuttuvan omien poliittisten toiveiden mukaiseksi maaksi.

Rapatessa roiskuu ja poliittiset harharetket kuuluvat osaksi tieteenhistoriaa. On myös selvää, että Venäjän tutkimuksessa tarvitaan sosiologiaa. Yhden tieteenalan dominanssi on kui-

tenkin vahingollista monitieteisyyttä vaativalle aiheelle. Pahimmillaan sosiologia redusoi tai teoretisoi tutkimusaiheensa tunnistamattomaksi käsitesumpuksi, josta itse Venäjän todellisuus on kaukana. Siksi tarvitaan monitieteisyyttä ja tieteidenvälisyyttä, jossa eri alat täydentävät toisiaan – kaikki yhtä arvokkaina ja tärkeitä.

Konkreettisten esimerkkien puute kielii kuitenkin jostain muusta. Näyttää siltä, että Kivisen arvostelun rivien välistä heijastuu tuska ja huoli suomalaisen Venäjä-tutkimuksen hegemoniasta ja sen parissa pian tapahtuvasta sukupolvenvaihdoksesta. Toisin sanoen: Mikä on merkityksellistä Venäjään kohdistuvaa tutkimusta ja kuka sitä saa tehdä tulevaisuudessa? Kuka saa rahaa ja kuka ei?

Tutkimuksen kentän todellisuus ja ”merkityksellisen” Venäjä-tiedon kirjo on vivahteikas ja siihen kuuluu muutakin kuin sosiologiaa. Venäjän tutkimus – *Russian Studies* – ei enää kauan ole Suomessa pelkkä sosiologian aputie-de tai entisten taistolaisten temmellyskenttä. Sen parissa on kehittymässä uusi sukupolvi, joka on yleensä tehnyt oman tutkimuksensa alkuperäislähteistä eikä sen tarvitse hävetä kansainvälisessä tutkimuskentässä. Tässä mielessä on

hyvä tutustua kansainvälisissä aikakausjulkaisuissa esitettyihin uuden sukupolven tutkimuksista tehtyihin arvosteluihin.

En halua laajemmin kommentoida Kivisen persoonani vastaan kohdistamaa vähättelyä. Hän on oikeassa siinä, että olen taustaltani kirkkohistorioitsija – ja vieläpä kiitollinen teologisesta tiedekunnasta saamastani monitieteellisestä peruskoulutuksesta, joka teroitti eroa tutkimustyön ja omien mielipiteiden tai ideologisten mieltymysten julistamisen välillä.

Lähteitä

- Cohen, Stephen F. 2001. *Failed Crusade: America and the Tragedy of Post-Communist Russia*. W.W. Norton, New York.
- Experts' Russian Foreign Policy Roundtable*. Chatham House. 8 November 2006: http://www.chathamhouse.org.uk/publications/papers/download/-/id/413/file/3380_bnrussianfp.pdf (8.5.2008)
- Luukkanen Arto 2001. *Hajoaako Venäjä. Venäjän valtiollisuuden kehitys vuosina 862–2000*, Edita, Helsinki.
- Luukkanen, Arto 2008. *Projekti Putin. Uuden Venäjän historiaa, 1996–2008*. WSOY, Helsinki.

Kirjoittaja on dosentti ja työskentelee yliopistolehtorina Renvall-instituutissa Helsingin yliopistossa.